

Л. Е. Чапкевич // Адвокат. – 2005. – № 7. – С. 88 – 96.

8. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Буцел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.

9. *Иоффе О. С.* Советское гражданское право / О. С. Иоффе. – М. : Юрид. лит., 1967. – 494 с.

10. *Брагинский М. И.* Договорное право. Книга первая: Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. [изд. 2-е, испр.] – М. : Статут, 1999. – 848 с.

11. *Шерстобитов А. Е.* Гражданско-правовые вопросы охраны прав потребителей / А. Е. Шерстобитов. – М. : Изд-во МГУ, 1993. – 144 с.

12. *Бервено С. М.* Проблеми договірного права України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 / Бервено Сергій Миколайович. – К., 2006. – 440 с.

13. *Осетинська Г. А.* Цивільно-правовий захист прав споживачів за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Осетинська Ганна Анатоліївна. – К., 2006. – 220 с.

14. *Зверева О. В.* Деякі аспекти судового захисту прав необмеженого кола споживачів [Електронний ресурс] / О. В. Зверева // Часопис Академії адвокатури України. – 2008. – № 1. – URL : <http://www.aau.edu.ua/up/docs/conf141207/zvereva.pdf>.

15. *Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts* // Official Journal. – L 95. – 21.04.1993. – P. 29–34.

16. *Громадське звернення учасників круглого столу «Кого захищає новий Закон України «Про захист прав споживачів»? Київ, 15 березня 2006 року* [Електронний ресурс] Орган сертифікації продукції. – URL : <http://ecolabel.org.ua/index.php?id=327&start=24>.

17. *Rights & obligations of consumers of communica-*

tion services [Електронний ресурс] Tanzania Communications Regulatory Authority. – URL : <http://www.tcra.go.tz/customer/ConsumerRights.pdf>.

18. *Комментарий к Закону РФ «О защите прав потребителей»*: Постатейный / Под общ. ред. М. Ю. Чельшева. – М. : Юрайт-М, 2002. – 255 с.

19. *Левшина Т. Л.* Основы законодательства о защите прав потребителей курс лекций / Т. Л. Левшина. – М. : Юрид. лит., 1994. – 160 с.

20. *Брагинский М. И.* Договорное право. Книга вторая: Договора о передаче имущества / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2000. – 800 с.

21. *Письменная О. П.* Правовідносини, що виникають у зв'язку з порушенням прав споживачів внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Письменная Олена Пилипівна. – К., 2006. – 200 с.

22. *Про затвердження Правил комісійної торгівлі ювелірними виробами з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння* : Наказ Мінфіну від 27.10.2004 № 678 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 47. – Ст. 3119.

23. *Воловик О.* Защита продавца, если не прав потребитель [Электронный ресурс] / О. Воловик // Бухгалтерия. – 2006. – № 32 (707). – 7 августа. – URL : <http://www.buhgalteria.com.ua/Hit.html?id=1467>.

24. *Волинець А.* Проблемні питання проведення експертизи щодо захисту прав споживачів [Електронний ресурс] / А. Волинець // Юстиніан. – 2005. – № 8. – URL : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1854>.

25. *Коломієць Т. М.* Экспертиза товаров : підручн. / Т. М. Коломієць, Н. В. Притульська, О. Л. Романенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 274 с.

In this article the author investigates consumer features duties as part of their civil and legal status under the laws of Ukraine and the European Union, outlined the feasibility regulatory consolidation of responsibilities defined types, and describes some duties consumer.

В статтє раскрываются особенности обязанностей потребителей как элементы их гражданско-правового статуса в законодательстве Украины и Европейского Союза, определены целесообразность нормативного закрепления таких обязанностей, их виды, а также охарактеризованы отдельные обязанности потребителя.

РЕГЛАМЕНТ РИМ III ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК У ФОРМУВАННІ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СІМЕЙНОГО ПРАВА

Ваграс В. А.,

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та порівняльного правознавства НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

У статті досліджено таке джерело сімейного права Європейського Союзу, як Регламент Рим III «Вибір права при розлученні». Аналізуються вторинні джерела права ЄС та їх роль у регулюванні приватних відносин в Європі. При правовій характеристиці Регламенту Рим III не лише аналізується структура цього нормативно-правового акта, а й порівнюються положення національного законодавства України щодо вибору права при розірванні шлюбу з нормами Регламенту. На основі проведеного дослідження автор робить висновки та пропозиції щодо вдосконалення Закону України «Про міжнародне приватне право». Доводиться, що прийняття Регламенту Рим III є важливим кроком у формуванні єдиного європейського сімейного права.

Ключові слова: джерело права, приватне право, право ЄС, Регламент Рим III, розірвання шлюбу.

Важливе значення у правовій системі ЄС відіграють вторинні джерела права, які є правовими актами

інститутів Союзу. Порядок ухвалення таких документів та їх система визначені в ст. 249 Договору про ЄС, яка

розподіляє джерела вторинного права на регламенти, директиви та рішення [1]. У рамках даного наукового дослідження ми зосередимось на регламентах та їх ролі у регулюванні сімейних відносин в Європейському Союзі та визначимо *мету*: не лише проаналізувати такі нормативні акти як регламенти, а й в рамках наукової статті простежити роль та значення Регламенту Рим III як основного джерела сімейного права в Європі щодо вибору права при розлученні.

У процесі дослідження використовуються основні методологічні наукові праці про право ЄС та адаптацію, гармонізацію та уніфікацію законодавства України стосовно законодавства ЄС таких вчених, як: Ю. В. Білоусов, А. С. Довгерт, Л. М. Енгін, С. Ю. Кашкін, О. Д. Крупчан, М. М. Марченко, О. М. Москаленко, О. В. Лаба, К. В. Смирнова, Р. О. Стефанчук, О. В. Стрельцова та ін. Стосовно наукових досліджень регламентів, то, на жаль, їм присвячена невелика кількість робіт, хоча роботи таких науковців, як А. О. Виноградов, Е. Леанович свідчать про зростання уваги до окресленої проблематики. Натомість для дослідження Регламенту Рим III доводилось користуватися першоджерелами, оскільки його офіційного перекладу українською мовою ще до цього часу не здійснено.

Регламенти як джерела права є нормативно-правовими актами загального характеру, є загальнообов'язковими для всіх суб'єктів європейського права та мають пряму дію, оскільки підлягають застосуванню усіма державами-членами Союзу, незалежно від того перебувала держава в складі ЄС до прийняття регламенту, чи ні. У зв'язку з цим прийнятий регламент не потребує ратифікації, і як правильно зазначає С. Ю. Кашкін, згідно з прецедентною практикою Суду європейських співтовариств держави-члени не вправі підмінювати регламент власними правовими актами [2, с. 144]. В літературі досить часто регламенти також називають законодавчими актами Співтовариств чи Союзу [3, с. 74]. Вони публікуються в офіційному виданні і вступають в законну силу на 20-й день після опублікування, причому пряма дія регламенту прямо обумовлена в установчих актах, оскільки відповідно до ст. 249 Договору про заснування ЄС 1957 р. регламент має загальну дію. Він є обов'язковим у повному обсязі та підлягає прямому застосуванню у всіх державах-членах [1]. У західній правовій доктрині регламент прийнято розглядати в якості інструмента уніфікації права, завдяки якому вводяться повністю однакові (уніфіковані) правила поведінки для всіх суб'єктів права ЄС.

У приватному праві ЄС заслуговують на особливу увагу: Регламент Рим I, Регламент Рим II та Регламент Рим III. Регламент Рим I є наслідком трансформації Римської конвенції 1980 р. про право, що застосовується до договірних зобов'язань. Він вступив у дію 24 липня 2008 р. та є частиною масштабного проекту щодо впорядкування питань вибору норм права щодо зобов'язань у цивільних та торгових справах [4, с. 248]. Доповненням Риму I є Регламент Рим II, який застосовується в ЄС з 11 січня 2009 р. і містить норми, що регулюють вибір права у недоговірних зобов'язаннях [5, с. 21]. Основна мета, яку переслідують два вищевказані регламенти – це узгодження регулювання зобов'язальних правовідносин у сфері єдиного ринку ЄС [6, с. 187].

У липні 2006 р. Комісія ЄС висунула ініціативу щодо покращення правового регулювання провадження у

справах про розлучення. На сьогоднішній день така пропозиція відома нам як Регламент Рим III [7]. Спеціальний уповноважений з питань юриспруденції, свободи та безпеки Франко Фраттіні Комісії ЄС щодо цього зазначав, що ці законодавчі ініціативи спростять життя для подружніх пар у ЄС. Вони посилюють правову визначеність та дають змогу парам знати, яке законодавство буде застосовуватись до режиму їх подружньої власності та розлучення. Ціль не є координувати внутрішньодержавні права, а забезпечити правову визначеність, гнучкість та право розгляду справи [8]. Варто погодитися з його словами, адже головною метою цього Регламенту є забезпечення правової визначеності, гнучкості та права вимагати справедливого розгляду справ міжнародного розлучення, з'ясовуючи яке саме законодавство слід застосовувати в такій судовій справі [8]. Комітет Європейського Союзу зробив висновок, що це питання є міжнародним, воно не може бути вирішене на рівні окремої держави [8]. Адже кожна держава-член Європейського Союзу має свої колізійні норми щодо розлучення. Тому воно має бути врегульоване на рівні всього Європейського Союзу. Таким «загальносоюзним регулюванням» питань вибору права і став Регламент Рим III.

Регламент Рим III [7], який прийнятий у Брюсселі 20 грудня 2010 р. покликаний вирішити проблеми, які виникли в ЄС у сфері вибору права при розлученні, тому що питання розлучень визнані в юридичній літературі одними з джерел найбільш гострих і багатьох колізій, що зумовлюються неоднаковим регулюванням підстав і процедури розірвання шлюбів, а також невизнанням іноземних розлучень у власних юрисдикціях багатьох країн [9, с. 115]. В. М. Гайворонський та В. П. Жушман з цього приводу вказують: «Поряд з тим, що розірвання шлюбів має національні особливості, серед них можна виділити деякі однакові концепції. Так, існують країни, в яких і досі розірвання шлюбу є неможливим (Ірландія). В деяких країнах розірвання шлюбу можливе тільки за наявності чітко встановленого обмеженого кола підстав, яке не включає взаємну згоду подружжя (Італія). У більшості країн розірвання шлюбу допускається, в тому числі за взаємною згодою подружжя (Англія, Бельгія, Данія, Німеччина, Норвегія). Прикладом законодавства, яке дозволяє розірвання шлюбу на чітко встановлених підставах, є Закон Італії про розлучення 1970 р. Такими підставами вважаються засудження одного з подружжя до серйозного кримінального покарання, окреме проживання не менше п'яти років на умовах сепарації, нездатність до шлюбного життя, отримання одним із подружжя розлучення за кордоном. Законом Франції 1975 р. було встановлено можливість розірвання шлюбу за взаємною згодою подружжя, а також на таких легальних підставах, як винна поведінка одного з подружжя у розладі шлюбного життя: подружжя зрада, жорстоке поведіння, засудження до кримінального покарання. В Англії, згідно із законом 1971 р., розлучення можливе за взаємною згодою після дворічної сепарації. У Німеччині закон 1976 р. передбачає можливість розірвання шлюбу на підставі кінцевого й непоправного розладу шлюбного життя. У Швейцарії розлучення можливе без зазначення будь-яких підстав» [10, с. 272]. Все це ще раз підтверджує

необхідність вироблення єдиних підходів у рамках ЄС до правового регулювання питань припинення шлюбу.

З. М. Макаруха зазначає, що «традиційно здійснення правосуддя – внутрішня функція держави, одна з форм реалізації її суверенітету. Європейські інтеграційні процеси, а саме проголошення однієї з пріоритетних цілей ЄС – створення простору свободи, безпеки та юстиції – зумовили необхідність однакового міждержавного регулювання найбільш важливих питань цивільного судочинства» [11]. Адже, як вказує Д. Фомін, за статистикою з 122 млн. шлюбів, укладених в ЄС, 16 млн. (13 %) носять транскордонний характер. Широкому поширенню явища, породженого створенням єдиного простору без внутрішніх кордонів, перешкоджає відмінність у правових системах різних держав і підходів до визначення майнових відносин у сім'ї [1].

Саме за допомогою вказаного Регламенту Рим III вирішуються такі питання як суд, який повинен розглядати справу про розірвання транскордонного шлюбу, застосоване до цих правовідносин право, право вибору права (автономія волі сторін). Він покликаний максимально спростити процедуру розірвання шлюбу в міжнародному приватному праві ЄС і не поширюється на майнові питання подружжя. Адже кожна країна ЄС має свої колізійні прив'язки та порядок розірвання шлюбу за участю іноземного елемента. Наприклад, параграф 40 Указу Угорщини 1979 р. № 13 про міжнародне приватне право передбачає, що: «наявність умов для розірвання шлюбу визначається відповідно до права, яке на момент подання позовної заяви до суду є спільним особистим законом подружжя. Якщо особисті закони подружжя на момент подання позовної заяви розрізняються, їх відносини визначаються відповідно до останнього спільного особистого закону, а в разі його відсутності – за угорським законодавством, якщо один із подружжя є угорським громадянином, а у протилежному разі – за правом держави, на території якої подружжя в останній раз спільно проживало. Якщо подружжя не мало спільного місця проживання, застосовується право тієї держави, суд чи інший орган влади якого розглядає справу» [10, с. 275]. Тому уніфікація права ЄС, прикладом якої є Регламент Рим III, це – надійний інструмент вирішення колізійних питань регулювання приватноправових відносин у рамках такого великого об'єднання держав.

Вказаний Регламент є обов'язковим у повному обсязі і підлягає прямому застосуванню державами-членами ЄС. Він опублікований в Офіційному журналі Європейського Союзу [12]. Необхідно вказати на те, що Регламент Рим III жодним чином не впливає на застосування Регламенту № 2201/2003, який набрав чинності 1 серпня 2004 р. та більше відомий як Регламент Брюссель II [13]. Зокрема, ст. 2 Регламенту Рим III зафіксувала аналогічне положення. З цього приводу З. М. Макаруха зазначає: «Регламент № 2201/2003 застосовується до окремої групи цивільно-процесуальних відносин, а саме розлучення, розірвання та анулювання шлюбу, а також до усіх аспектів батьківської відповідальності. Під батьківською відповідальністю, відповідно до положень зазначеного Регламенту, слід мати на увазі всі права та обов'язки фізичної чи юридичної особи

стосовно особи чи власності дитини (Регламентом не регулюються питання утримання, правове регулювання яких здійснюється положеннями Регламенту Ради ЄС № 4/2009 від 18 грудня 2008 р.). Регламент № 2201/2003 не застосовується до: встановлення та зміни батьківства; усиновлення; визначення імені та прізвища дитини; спадкування; заходів, прийнятих у зв'язку з вчиненням дітьми кримінальних правопорушень» [11]. Основним призначенням Регламенту Брюссель II є вибір юрисдикції, а також визнання та виконання судових рішень стосовно сімейних справ і справ з батьківських обов'язків.

Щодо структури Регламенту Рим III, то він складається з чотирьох глав, які об'єднують 21 статтю [7]. Глава I називається «Взаємодія з Регламентом ЄС № 2201/2003, визначення та універсальне застосування». Зокрема, ст. 1, яка має назву «Сфера» вказує на те, що Регламент Рим III застосовується у ситуаціях, пов'язаних із конфліктом законів про розлучення. Положення цього Регламенту не поширюється на наступні питання, навіть якщо вони виникають лише в якості попередніх у контексті розлучення або судового розгляду: 1) правоздатність фізичної особи; 2) існування, дійсність або визнання шлюбу; 3) анулювання шлюбу; 4) вибір прізвища одним із подружжя; 5) майнові наслідки шлюбу; 6) батьківська відповідальність; 7) аліментні зобов'язання; 8) спадкоємність.

Статтею 3 вказаного Регламенту пояснюються терміни, які застосовуються в ньому. Зокрема, словосполучення «держава, яка бере участь» означає державу, яка бере участь у розширенні співробітництва в законі, який застосовується до розлучення в силу рішення 2010/405/EU, або на підставі рішення, прийнятого відповідно до другого або третього пункту ст. 331 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу. Термін «суд» поширюється на всі органи влади держав-членів з юрисдикцією в питаннях, що входять до сфери правового регулювання Регламентом Рим III.

Глава 2 регулює питання вибору права, яке застосовується до розлучення та є однією з найголовніших в цьому Регламенті. Зокрема, ст. 5 передбачає, що подружжя може домовитися та обрати закон, що врегулюватиме питання розлучення. Такими «законами» можуть бути: 1) право держави, де подружжя постійно проживає на момент домовленостей про вибір права; 2) закон тієї держави, де подружжя у минулому проживало, за умови, що один з подружжя на теперішній час там постійно проживає; 3) право держави громадянства одного з подружжя на момент домовленостей про вибір права; 4) право суду. Відповідно до ст. 7 угода про вибір права має бути укладена у письмовій формі із зазначенням дати її укладення та підписана сторонами. Будь-яке повідомлення про вибір права, що зроблено за допомогою електронних засобів, буде вважатися таким, що здійснене у письмовій формі.

Статтею 8 Регламенту Рим III передбачено випадки правозастосування у разі відсутності домовленостей подружжя про вибір права. У такому випадку застосуванню підлягає закон держави: 1) де подружжя постійно проживає на момент судового розгляду; 2) де подружжя у минулому постійно проживало, за умови, що строк такого проживання не перевищує одного року та один з подружжя до цих пір проживає в цій державі;

3) право держави, громадянами якої є подружжя на час судового розгляду; 4) вибір права судом.

Варто сказати, що Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. (далі – Закон) [14], який встановлює порядок врегулювання приватно-правових відносин, які хоча б через один із своїх елементів пов'язані з одним або кількома правопорядками, іншими, ніж український передбачає, що припинення шлюбу та правові наслідки припинення шлюбу визначаються правом, яке діє на цей час щодо правових наслідків шлюбу (тобто, ст. 60 Закону). Відповідно до ст. 60 вказаного Закону правові наслідки шлюбу визначаються спільним особистим законом подружжя, а за його відсутності – правом держави, у якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, за умови, що хоча б один з подружжя все ще має місце проживання у цій державі, а за відсутності такого – правом, з яким обидва з подружжя мають найбільш тісний зв'язок іншим чином. Подружжя, яке не має спільного особистого закону, може обрати право, що буде застосовуватися до правових наслідків шлюбу, якщо подружжя не має спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається з правом держави їхнього спільного місця проживання. Угода про вибір права припиняється, якщо особистий закон подружжя стає спільним.

З наведеного можна сказати, що за винятком деяких положень вказаний Закон певним чином адаптований до загальноєвропейського сімейного законодавства в частині регулювання питань припинення шлюбу. Але українському законодавцю необхідно було б врахувати певні положення Регламенту Рим III в Законі України «Про міжнародне приватне право» щодо збільшення колізійних прив'язок, що мають застосовуватися під час припинення шлюбу та вибору права сторонами. Зокрема, вдалим було б доповнення ч. 1 ст. 60 Закону нормою, відповідно до якої суд би мав право вибору права, якщо неможливо було б застосувати передбачені в Законі колізійні прив'язки. Також варто вказати на те, що відповідно до ч. 2 ст. 60 Закону вибір права обмежений лише правом особистого закону одного з подружжя на відміну від Регламенту Рим III, ст. 5 якого чітко визначає цілий комплекс колізійних прив'язок у такому випадку. Тому для того, щоб уникнути в майбутньому непорозумін між сторонами спору необхідно розширити ч. 2 ст. 60 Закону України «Про міжнародне приватне право» в частині вибору права подружжям, врахувавши положення ст. 5 Регламенту Рим III.

У зв'язку з тим, що Європейський Союз – це багатонаціональне об'єднання, ст. 13 Регламенту Рим III передбачено механізм дії у випадках, коли є відмінності в національному законодавстві. Зокрема, вказаний Регламент не зобов'язує жодну з держав – членів ЄС, законодавство якої передбачає інше, відмовляти в процесі в силу наявності Регламенту Рим III.

У випадку, якщо держава складається з декількох територіальних одиниць, кожна з яких має свою власну систему права або набір правил, що стосуються питань, які регулюються цим Регламентом, то будь-яке посилення на право цієї держави не може бути витлумачено, для цілей визначення права, що застосовується на підставі Регламенту Рим III.

Глава 3 Регламенту Рим III називається «Інші умови» та у ст. 18 передбачає, що він набирає чинності з 21 червня 2012 р. і не поширюється на угоди про вибір права, які укладені до 21 червня 2012 р. Але їм буде даватися оцінка в разі, якщо вони будуть відповідати ст. 6 та 7 Регламенту, які регулюють питання згоди та дійсності угод про вибір застосовуваного права. Держави, які беруть участь у розширенні співробітництва на підставі Договору про функціонування ЄС, мають застосовувати цей Регламент з дати прийняття рішення про співробітництво.

Крім того, варто зазначити, що Прикінцевими положеннями Регламенту Рим III (Глава 4) передбачено, що станом на 15 грудня 2015 р. і кожні 5 років Комісія ЄС повинна подавати на розгляд Європейського Парламенту, Ради та Європейського економічного і соціального комітету доповідь про застосування цього Регламенту. Доповідь має містити пропозиції щодо адаптації до його норм.

Регламент Рим III, як і Регламенти Рим I та Рим II, безумовно є документом, який має не тільки загальноєвропейське, а й світове значення [15, с. 205]. Пояснюється це тим, що він на новій правовій основі вирішує колізійні питання розірвання шлюбу за участю іноземного елемента в державах Європейського Союзу.

Україна, прагнучи до повної євроінтеграції, визнає європейське законодавство як правовий орієнтир. Не виключенням є і Регламент Рим III, норми якого необхідно використовувати українському законодавцю в процесі удосконалення колізійних питань міжнародного приватного права, зокрема щодо питань, які впливають із сімейних правовідносин. Наша держава є учасником багатьох міжнародних та регіональних організацій. У рамках СНД сучасне цивільне та сімейне законодавство є певним чином уніфікованим завдяки ряду конвенцій і спадковості радянської системи права, що полегшує вирішення транскордонних питань. Н. Г. Дороніна, досліджуючи питання уніфікації і гармонізації права в умовах економічної інтеграції держав, вказує, що для країн, що входили раніше до СРСР, економічна інтеграція є основним, якщо не єдиним, способом зайняти втрачені ними зарубіжні ринки після зникнення СРСР, а також зберегти національну промисловість в умовах жорсткої конкурентної боротьби з іноземним капіталом в межах своїх держав. Цим пояснюється підвищений інтерес юристів до проблем уніфікації та гармонізації законодавства [16, с. 84]. Іншою є ситуація з адаптацією сучасного українського цивільного і сімейного законодавства до вимог ЄС. Незважаючи на те, що наша держава робить певні послідовні дії щодо досягнення відповідності до *acquis communautaire*, багато проблем залишаються ще не вирішеними повною мірою. Подальшим кроком має стати імплементація положень Регламенту Рим III у сучасний Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. для зближення правового регулювання колізійних питань розлучення в Україні та Європейському Союзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Право Європейського Союзу* [Електронний ресурс]. – URL : <http://eulaw.ru/treaties>.
2. *Право Європейського Союзу* : учебн. для вузов [2-е изд.] / Под ред. С. Ю. Кашкина. – М. : Юристъ, 2009. – 1054 с.

3. Ентін Л. М. Право Європейського Союзу: основні категорії та поняття : навч. посіб. / Л. М. Ентін. – К. : ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 102 с.

4. Виноградов А. А. Договорне право ЄС – завтрашній день Євросоюзу / А. А. Виноградов // Вестник МГІМО–УНІВЕРСИТЕТА. – 2011. – № 5 (20). – С. 248 – 250.

5. Леанович Е. Роль права Європейського Союзу в процесі уніфікації колізионних норм, применимих к внедоговорным обязательствам / Е. Леанович, И. Гаспаревич // Журнал международного права и международных отношений. – 2010. – № 3. – С. 21 – 28.

6. Виноградов А. А. «Рим I» и «Рим II» – вопрос выбора / А. А. Виноградов // Вестник МГІМО–УНІВЕРСИТЕТА. – 2010. – № 1 (15). – С. 187 – 194.

7. Council Regulation (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation [Електронний ресурс] Eur-Lex. – URL : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:EN:PDF>.

8. 52-а Додовідь Сесії 2005-06 Комітету ЄС «Рим III – вибір права при розлученні» [Електронний ресурс] United Kingdom Parliament. – URL : <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldecom/272/272.pdf>.

9. Международное частное право / [под ред. Г. К. Матвеева]. – К. : Вища шк., 1985. – 176 с.

10. Міжнародне приватне право : навч. посіб. / [за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жущмана]. – К. : Юрін-

ком Інтер. – 368 с.

11. Макаруха З. М. Юрисдикція, визнання та виконання судових рішень у цивільних справах транснаціонального характеру [Електронний ресурс]. – URL : <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/dSPACE/bitstream/handle/123456789/18345/07-Makarukha.pdf?sequence=1>.

12. Conflict of Law [Електронний ресурс] Conflict of Laws.net. – URL : <http://conflictflaws.net/2010/rome-iii-regulation-published-in-the-official-journal>.

13. Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000 // Official Journal. – L 338. – 23/12/2003. – P. 0001 – 0029.

14. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 1278.

15. Ерпылева Н. Ю. Регламент (ЕС) Европейского парламента и Совета от 11 июля 2007 г. № 864/2007 «О праве, применимом к внедоговорным обязательствам» (РИМ-II) / Н. Ю. Ерпылева // Закон. – 2008. – № 10. – С. 203 – 206.

16. Доронина Н. Г. Унификация и гармонизация права в условиях экономической интеграции государств / Н. Г. Доронина // Право и экономика. – 1997. – № 17 – 18. – С. 82 – 85.

The scientific article is devoted to the Regulations as secondary sources of EU family law. The author believes that the adoption of the ROME III regulation «Choice of law in a divorce» is an important step not only for a European family law, but also to accommodate a family of Ukrainian legislation to EU legislation.

В статье исследуются регламенты как вторичные источники семейного права ЕС. Автор делает вывод о том, что принятие Регламента РИМ III «Выбор права при разводе» является важнейшим шагом не только для формирования единого европейского семейного права, но и для адаптации семейного законодательства Украины к законодательству ЕС.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ПРО ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Боярський Є. Д.,

аспірант НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

У статті наводяться підходи до визначення інституту застереження про публічний порядок, розкриваються його функції та правова природа, аналізуються підходи різних законодавств світу до встановлення наслідків застосування даного застереження.

Ключові слова: застереження про публічний порядок, колізійні норми, міжнародне приватне право, міжнародний цивільний процес.

Як відомо, наявність іноземного елемента у приватноправових відносинах призводить до виникнення проблеми визначення компетентного права для врегулювання таких відносин. За відсутності міжнародного уніфікованого матеріального регулювання приватноправових відносин, для вирішення зазначеної проблеми використовуються колізійні норми, які призначені для встановлення права держави, яке підлягає застосуванню до спірних відносин, що виступають об'єктом міжнародного приватного права. Причому, якщо компетентна колізійна норма є двосторонньою, застосовним іноземним

правом потенційно може стати право будь-якої держави світу, що належить до будь-якої правової сім'ї.

Відомий компаративіст Рене Давід зазначав, що право різних держав сформульовано на різних мовах, використовує різну техніку та створено для суспільств із цілком різними структурами, нравами та віруваннями [2, с. 8]. Це є наслідком того, що для права як соціального утворення є характерною соціальна обумовленість, або адекватність права суспільним відносинам, що ним регулюються, здатність відображати об'єктивні потреби суспільного життя. Відповідно, відмінності в